

**ЗЕЛІНСЬКА Н. В. ПОЕТИКА
ПРИГОЛОМШЕНОГО СЛОВА
(УКРАЇНСЬКА НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА ХІХ –
• ПОЧАТКУ ХХ СТ.):
МОНОГРАФІЯ. – ЛЬВІВ: СВІТ, 2003. – 352 С.**

Монографію львівської дослідниці Н. В. Зелінської присвячено дослідженню української наукової літератури в історичному, типологічному та естетичному аспектах, причому на перше місце висувається останній – естетичний, який передбачає новий підхід до вивчення наукових творів – з позицій поетики. Цей підхід не лише репрезентовано на теоретичному рівні, а й втілено в монографії авторки, що має не лише наукову цінність, а й естетичну.

Актуальність і своєчасність монографії не викликає сумнівів. Українська наукова література не лише не ставала раніше предметом дослідження науковців, а й не завжди отримувала право на існування як літературне явище. Але вибір предмета дослідження зумовлений не тільки наявністю «білих плям» в історії української наукової літератури, а також специфікою науки як виду діяльності. Н. В. Зелінська цитує з цього приводу Х. Ортегу-і-Гасета, який зазначає, що наука разом з мистецтвом є найвільнішими видами діяльності, бо вони найменше залежать від соціальних умов. Упродовж усієї історії людство мало змогу виражатися як у мистецтві, так і в науці, навіть якщо політичні та

соціальні умови не сприяли цьому. Саме тому наукова українська література існувала, коли не існувала Україна як держава.

Однією з ключових проблем рецензованого дослідження є дефініція поняття «українська наукова книга».

По-перше, труднощі виникають стосовно терміна «українська». Н. В. Зелінська пропонує послуговуватися для визначення відповідних літературних явищ такими ознаками – авторство і територія. Таким чином, українськими книгами є не лише ті, що створені українською мовою, а й ті, що належать авторам-українцям або написані на території тогочасної України незалежно від мови оригіналу. Крім того, чільне місце посідають і роботи етнографічного характеру, присвячені Україні. Такий підхід є надто широким, але він дозволяє розглянути великий масив текстів, які раніше не потрапляли як до наукових розвідок з художньої чи публіцистичної, так і з наукової літератури.

По-друге, проблемним є друга частина терміна – «наукова книга». Дослідниця, орієнтуючись на специфіку загальнонаукової ситуації ХІХ – початку ХХ століття, пропонує ґрунтуватися під час визначення відповідних джерел критерієм синкретичності, який у цьому випадку вказує на наявність у виданні «бодай незначної кількості науковості» (с. 38). Універсальний підхід ускладнив завдання роботи, але дозволив досягнути значний матеріал, не досліджуваний раніше.

Історичний період, що обрано в монографії для аналізу, за визначенням Н. В. Зелінської становить лише ХІХ – початок ХХ століття – це період відсутності державності України та її політичної залежності від Росії. Ставлення до української книги в цей час не було, м'яко кажучи, сприятливим, більше того, ХІХ століття стало для України часами заборони української культури і мови. Але в книзі переконливо доведено, що і в цей період українська наукова думка існувала і розвивалася за власними законами. Хоча період дослідження так чітко обмежено, увагу приділено засадам становлення українського наукового книговидавництва настільки ґрунтовно, що можна говорити про екскурс в історію української

книги та створення періодизації її розвитку з VIII до початку ХХ століття. У монографії проаналізовано тексти Київської Русі та періоду «українського відродження», що були певною мірою науковими. Отже, монографія Н. В. Зелінської містить ґрунтовний історичний огляд розвитку української наукової книги з витоків до часів радянської влади.

З огляду на те, що предмстом аналізу стали досить різноманітні зразки наукової книговидавничої продукції, монографію побудовано як комплекс розділів, що по суті є окремими науковими розвідками в галузі поетики української наукової літератури. Кожен розділ є структурно і семантично закінченим твором, і може цілком сприйматися окремо від основного тексту. Назвою розділів є цитати з наукових творів, що пов'язані певною мірою з темою. Так, наприклад, розділ, присвячений творчості відомого українського науковця О. О. Потебні має заголовок «Поезія... винагороджує за недоско-налість наукової думки...», що є цитатою з роботи О. Потебні «Думка й мова». Заголовки-цитати зумовлені методологічною специфікою рецензованої монографії: її присвячено поетиці наукової літератури, і тому книга Н. В. Зелінської як взірць української наукової літератури засвідчує ту ознаку останньої, яку авторка визначила як поліфункціональність. Поліфункціональність полягає в тому, що наукові твори виконують не лише основні – когнітивну та гносеологічну – функції, а й естетичну. Поліфункціональність «Поетики *приголошеного слова*» є очевидною.

Цитатність заголовків відбивається не лише на рівні окремих розділів, а також у назві рецензованої роботи. Слушними є авторські коментарі у випадках кожної цитати і посилання. Ми можемо додати до основних характеристик рецензованої монографії її інтертекстуальність, тому що дослідниця не лише цитує наукові твори, а й створює всі умови для того, щоб ці твори «ожили» на сторінках книги.

Книга Н. В. Зелінської характеризується, на наш погляд, і гіпертекстуальністю, яка тут виражається у можливості сприйняття тексту з початку, або з кінця, або з середини, тобто монографію

побудовано таким чином, щоб реципієнт, зацікавлений одним аспектом аналізу, легко міг знайти усі інші пов'язані з ним. Книга одночасно є фрагментарною і цілісною, вона містить імпліцитний внутрішній довідник універсального типу, виступає коментарем до себе самої. Саме тому часто зустрічаються посилання на інші розділи, повтори цитат, повторні зауваження. Це приклад наукової роботи нового покоління, що відбиває особливості традиційної наукової літератури і можливості нових видань електронного типу.

Проблеми, що досліджено в роботі Н. В. Зелінської, відбивають специфіку української наукової літератури як в мовознавчому аспекті, так і в літературознавчому. Це демонструють загально-теоретичні розділи, які мають підзаголовки «Поетика тематики», «Поетика літературної форми», «Поетика засобів увиразнення тексту»; розділи, присвячені науковій спадщині окремих авторів «Поетика Олександра Потебні», «Поетика Івана Франка», «Поетика Володимира Домбровського»; розділи, що характеризують різні групи і жанри наукової літератури «Поетика епістолярію», «Поетика наукової рецензії», «Поетика наукового огляду» тощо.

Кожен розділ супроводжено бібліографією в порядку появи джерел у тексті, а, крім того, робота містить загальний перелік використаної літератури, і цей перелік свідчить про титанічну працю автора. Весь допоміжний апарат видання демонструє ґрунтовний підхід до аналізованих проблем.

Монографія Надії Зелінської «Поетика приголошеного слова» є не лише глибоким науковим дослідженням у галузі історії видавничої справи, а й збірником наукових студій з поетики наукової літератури, історії та теорії літератури, стилістики наукового тексту. Така книга стане у пригоді як серйозним науковцям, так і початківцям, які цікавляться історією та літературою.

Наталія Кондратенко

**59-ТА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
І НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ ОДЕСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Ім. І. І. МЕЧНИКОВА

22-24 листопада 2004 року в Одеському національному університеті ім. І. І. Мечникова відбулася чергова 59-та звітна наукова конференція. У складі секції філологічних наук працювала підсекція «Актуальні проблеми журналістико-знавства». Керівник підсекції – доктор філологічних наук Александров О. В., секретар – кандидат філологічних наук Кутуза Н. В.

Усього було виголошено 12 доповідей.

Кандидат філологічних наук *Іванова Олена* виголосила доповідь на тему: «ІТ: стратегія і тактика сучасної критики». В доповіді розглядається книжка Ігоря Бондаря-Терещенка «Текст-90-х: герої та персонажі» з позиції стратегії письма, запропонованої та зrealізованої в ній у якості комунікативних намірів критики.

Чинником смисло- та формоорганізації окремих критичних статей у цілу книгу автор доповіді вважає драматургічний принцип: заявка інтриги, репрезентація персонажного поля, комунікативного простору критичного дискурсу сучасної епохи.

Кандидат філологічних наук *Кондратенко Наталія* – «Невербальні засоби комунікації в політичній рекламі». У доповіді аналізуються явища політичної реклами та PR, присвячені виборчій кампанії президента України 2004 року. Зокрема, зосереджено увагу на символіці кольору – помаранчевому й біло-блакитному, на фетишизмі та лубочності української політичної реклами. Проведено зіставлення відповідної символіки в психології, семантиці та рекламі.